

משולש היחסים וושינגטון, ירושלים והעם היהודי

2013 – ממשלים חדשים בארה"ב ובישראל

האתגר שהוצב בפני מרקם היחסים המיוחדים בין שתי המדינות ניזון לא רק מגישות שונות בנוגע להתמודדות מול התגרענותה של איראן, לפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי, לתהליך המדיני מול הפלסטינים ולהתפתחויות הדרמטיות במזרח התיכון. גם המתיחות שאפיינה את היחסים בין שני המנהיגים במהלך כהונתם הקודמת והדימוי שנוצר, של ניסיונות התערבות ישראליים במגרש הפוליטי האמריקני, הגבירו את החששות מפני משבר.

על אף הביקורת שרווחה כלפי אובמה לפני הבחירות במישור הפנימי ובמישור הבינלאומי, הכריע בקלפי רוב אמריקני ברור בעד מתן הזדמנות נוספת לנשיא ראשון ממוצא אפרו-אמריקני להמשיך במדיניותו. הכרעה הפוכה הייתה מחזירה את הגלגל לאחור ומגבירה תסכול אצל רבים מהמיעוטים האתניים שנמנו עם תומכיו. זאת בשעה של שינויים דמוגרפיים מרחיקי לכת שמבשרים השפעה הולכת וגדלה של הקהילה ההיספאנית, של הקהילה האפרו-אמריקנית ושל יוצאי אסיה שרבים מהם מזדהים כדמוקרטים, ומציבים בפני המפלגה הרפובליקנית השמרנית אתגר משמעותי.

בישראל תוצאות הבחירות מלמדות בעיקר על צפייה לחילופי דורות בהנהגה ועל היחלשות החלוקה הגושית (ימין - שמאל), בשל שחיקת אמון הציבור בקיום פרטנר פלסטיני למו"מ לשלום. הבוחר הישראלי

אובמה ונתניהו – "הזדמנות שנייה"

תוצאות הבחירות בארצות הברית ובישראל, עלולות היו להוביל את שתי המדינות למסלול של עימותים נמשכים ולהציב את הקהילה היהודית בארצות הברית בין הפטיש לבין הסדן: בין נשיא אמריקני הפטור מאילוצי בחירות לאחר שנבחר לכהונה שנייה, המתמקד בענייני פנים ובעל דימוי של מי שנכון להוביל מדיניות חוץ פייסנית על חשבון בעלי ברית מסורתיים כמו חוסני מובראק; ובין ראש ממשלה ישראלי, בעל תדמית שמרנית, העומד בראש מפלגה אשר ברשימתה לכנסת מתבלטים חברים בעלי עמדות קשוחות יותר מבעבר, בעוד שאישים שנחשבו למתונים נפלטו ממנה.

ואולם נראה כי לפחות בשלב זה החשש מפני עימותים ירד מסדר היום: הסערה שעוברת על המזרח התיכון מגבירה את חשיבותה האסטרטגית של ישראל למערב ומעניקה הזדמנות שנייה לשני המנהיגים להידבר ולשתף פעולה. גם העובדה שהנשיא ניצב בראשית הקדנציה השנייה בפני שלוש פרשיות ששוחקות בדימויו בזירה הפנימית: רח השגריר בלוב; המעקב אחרי הטלפונים של עיתונאים בסוכנות הידיעות AP; והכבדת רשויות המס על עמותות שהתנגדו לנשיא; מקשה על פתיחת חזיתות נוספות, שנה וחצי לפני הבחירות לקונגרס של אמצע הקדנציה, שיתקיימו בנובמבר 2014.

חיפש דמויות רעננות ומצא אותם כמעט בכל המפלגות מלבד במפלגת השלטון. בנימין נתניהו, גם אביגדור ליברמן, ציפי לבני ושאל מופז איבדו מקסמם ושויו כדור הישן. נפתלי בנט ויאיר לפיד, ובמידה מסוימת גם שלי יחימוביץ', בצד הדמויות החדשות שנכללו ברשימותיהם, נתפסו במידה רבה כמנהיגות העתיד.

עם זה, סקרי דעת הקהל לפני הבחירות וגם ניתוח התוצאות מלמדים כי איש מהמועמדים החדשים לא נתפס בעיני הציבור כאלטרנטיבה אמיתית למנהיגותו של נתניהו כראש ממשלה. במקביל, מסתמנת התפתחות מרתקת אחרת המושפעת מקליטתן של העליות החדשות ובעיקר של הדור הצעיר מבין יוצאי מדינות חבר העמים. תמיכתם התחלקה בבחירות האלה לראשונה באופן שתואם יותר את הדפוס של האוכלוסייה הכללית ומונעת פחות מאינטרסים סקטוריאליים.

בעת ההצבעה לנשיאות, ישראל אינה תופסת מקום מרכזי בסדר העדיפויות של יהודי ארה"ב

תופעות נלוות: הרשימות החרדיות הפסידו את עמדת הכוח של לשון מאזניים; הגוש הערבי, בהיעדר גוש חוסם מרכז-שמאל, נותר שוב ללא עמדת מיקוח משמעותית; ובאופן דומה גם מרצ נותרה מחוץ לקואליציה על אף שהכפילה את כוחה בקלפי.

גם נתניהו אינו נטול קשיים בזירה הפנימית. הקואליציה שכונן עלולה להקשות על התנהלותו בהיבטים שונים. הוא מואשם באחריות לגירעון התקציבי שעל פי הערכות מחמירות מגיע לכדי 30 עד 40 מיליארד שקל; דו"ח ה-OECD, שמעמיד את ישראל בראש סולם העוני ובצמרת טבלת הפערים

בשכר במדינות המפותחות; הביקורת על הוצאות הממשלה והוצאות המעונות הרשמיים; כל אלה מציבים אתגרים פוליטיים וחברתיים לא פשוטים.

הצלע השלישית במשולש היחסים הזה היא יהודי ארצות הברית. חלק מהם, בעיקר אלה שפעילים במסגרת האירגונים היהודיים השונים, ניגשו לבחירות בראשית נובמבר בתחושה קשה כי על רקע המתחות בין שני המועמדים בעלי הסיכויים להיבחר מחדש - אובמה ונתניהו - הם יידרשו לשלם חלק מהמחיר ולהימצא בתווך בין הניצים. זה מקום שהם לא אוהבים להידחק אליו מחשש שיואשמו בהטיה לטובת אינטרסים ישראליים.

רבים מהיהודים לא אהבו את מה שהצטייר בארצות הברית ובא לביטוי בתקשורת האמריקנית כהעדפה ישראלית של המועמד הרפובליקני מיט רומני. זו לא הפעם הראשונה שזה קרה. התמיכה במהלך כהונתו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין ברפובליקנים הייתה מובהקת וכך גם של ראש הממשלה לשעבר אריאל שרון בנשיא בוש הבן בשנת 2003. יהודי אמריקה מעולם לא התלהבו מהתערבות ישראלית במגרש הפוליטי שלהם, כפי שרוב הישראלים לא מעריכים ניסיון הפוך מצד ארצות הברית. התחושה הזו רווחה במידה מסוימת אפילו אצל חלק מתומכיו היהודים של רומני.

מצד שני, אובמה הצטייר בעיני חלקים מהממסד היהודי כמי שמוכן לשלם במטבע ישראלי לקידום תפיסת עולם שאינה תואמת את זיקתם לישראל. אלה רשמו לפנייהם את העובדה שהוא נמנע לא פעם מלהשתתף בכנסים יהודיים. אישים בולטים בהנהגה לא ראו בו ידיד, על אף שאנשי ממשל גם בווינגטון וגם בירושלים ציינו כי בתקופת אובמה שיתוף הפעולה הביטחוני בין המדינות עלה לגבהים חדשים שלא היו כמותם בעבר.

בשורה התחתונה, אצל מרבית יהודי אמריקה ישראל אינה תופסת מקום מרכזי בסדר העדיפויות שלהם

לקראת התנגשות או בדרך לפיוס?

בשלב הזה העלה ביקור אובמה בישראל את היחסים האישיים בין המנהיגים על מסלול חיובי. דוברים רשמיים בשני הממשלים מדגישים כי גם היחסים בין המדינות יצאו נשכרים. האווירה החיובית נבעה גם מהעמקת ההידברות ושיתוף הפעולה בין וושינגטון לבין ירושלים על רקע מלחמת האזרחית העקובה מדם בסוריה; המערבולת אליה נכנסה מצרים שמייצרת חוסר יציבות במזרח התיכון כולו; ההתפתחויות

בשנתיים האחרונות בלוב ובתוניס; החששות שהתעוררו בסעודיה והאיום על יציבות השלטון בירדן.

עם זה, העיתוי שנבחר על ידי הממשל לביקור בירושלים, יומיים לאחר כינון ממשלתו החדשה של נתניהו, היה לא נוח. אמנם המועד נקבע קרוב לחודשיים מראש, אבל כבר אז היה ברור שהרכבת הקואליציה לא תסתיים קודם.

ההסברים שנמסרו היו טכניים: אילוצים של לוחות זמנים בבית הלבן; רצון של הנשיא לבקר במועד המוקדם ביותר כיוון שלא הספיק לעשות זאת בקדנציה הראשונה; הכרות עם הממשלה החדשה; בניית אמון בציבור הישראלי שהסתייג מהנשיא במהלך כהונתו הקודמת, מחשש שהוא מחויב לדיאלוג עם איראן, לגיוס האסלאם המתון, לקידום הנסיגה מעיראק ומאפגניסטן, להסרת האיום מפקיסטן ובעיקר לחיזוק הקשר בין ממשלו לבין העולם הערבי, גם אם בתמורה הוא יתבקש לשלם במטבע ישראלי.

אובמה ויועציו הבינו כי קידום הסדר מדיני במזרח התיכון, שמצריך ויתורים מרחיקי לכת מישראל, לא

בעת ההצבעה לנשיאות. מה שעומד לנגד עיניהם, כאמריקנים, היא טובתה של ארצות הברית. כך היה גם בבחירות האחרונות (כ-70 אחוזים הצביעו לאובמה לעומת כ-75 ב-2008). זאת על אף החששות שנלוו לתחזיות על משבר אפשרי ביחסים בין המדינות.

דווקא אחרי הבחירות נשמו חלק ממבקרי היהודים של אובמה לרווחה, לא מעט בזכות ביקורו בירושלים. בישראל הפגין הנשיא ידידות עמוקה. כל פיסקה, כל שורה, כל מילה נתפרה במגמה להפיג את המתח ולחזק את האמון בציבור הישראלי בו ובמדינותו. הוא לא הסתפק בתמיכה המסורתית שהפגינו קודמיו מול הישגי המדינה, אלא טרח להביע תמיכה בלתי מסויגת ברעיון הציוני.

ספק אם הביקור הוביל למהפך מוחלט בדעת הקהל הישראלית כלפי אובמה. על אף שהחששות וההתנגדות כלפיו הצטמצמו (על פי שני סקרי דעת קהל שערך מכון סמית בישראל, ערב הביקור ומייד אחריו מספר הישראלים שהגדירו את אובמה כנשיא פרו-פלסטיני ירד מ-36 אחוז ל-16 בלבד), על פי הסקרים של סמית, שיעור התמיכה והאמון בו מצד ישראלים עלה בסך הכול בנקודה אחת (מ-25 ל-26 אחוז). ואולם בארצות הברית דבריו הדהדו היטב בקהלים יהודיים. הם שמעו אותו בהתלהבות והרגישו הקלה.

האם יחסו של ברק אובמה לישראל ולראש הממשלה השתנה בן-לילה? זו שאלה נפרדת שאין עליה תשובה חד-משמעית. ההערכה הרווחת היא כי היעדר היציבות במזרח התיכון מחזק את השקת האינטרסים בין המדינות. הנשיא האמריקני לא יכול להתעלם ממלחמת האזרחים בסוריה, מהמצב במצרים ומהסכנות שאורבות למשטרים במדינות ידידותיות אחרות לארצות הברית באזור. מצב זה מחזק את דימויה של ישראל כאי של יציבות וכבעלת ברית נאמנה, שחשיבותה האסטרטגית לארה"ב ולמערב מוסיפה לה נקודות זכות. גם המאמצים שאובמה יאלץ להקדיש לטיפול בפרשות הפוליטיות המביכות, ששמו נקשר בהן, אינם מוסיפים כמיהה לפתוח חזיתות נוספות.

יצלח ללא תמיכה גורפת בדעת הקהל. תמיכה כזאת אינה אפשרית ללא אמון במי שמנהל את העניינים בווינגטון.

ואולם כל האילוצים האלה לא נותנים הסבר לדחיפות שייחס הממשל לביקור. אין ספק שמטרות אלה סבלו דחייה של חודשיים או שלושה. לפיכך, נראה כי האילוץ הדחוף בעיני הממשל היה לתאם לוחות זמנים וסוגיות נוספות בין ווינגטון לבין ירושלים בנוגע לאיראן.

בנימין נתניהו הציב את הפסקת המאמץ האיראני לרכוש יכולת גרעינית צבאית בראש סדר הקדימויות בראשית הקדנציה הקודמת שלו בשנת 2009. גישה זו התפרשה במערב כמטרה מרכזית שהוא רואה בה את ייעודו ההיסטורי. לאחר שנבחר והתאכזב מהמוכנות הישראלית לבצע פעולה צבאית נגד ההתעצמות הגרעינית בהנהגת טהרן, ועל רקע התנגדות גורפת מצד מרבית ראשי מערכת הביטחון, הוא פעל בשני מישורים:

הדחיפות שייחס הממשל לביקור אובמה נועדה בעיקר להבטיח דחייה נוספת ביוזמה ישראלית אפשרית לפעולה צבאית בראשית קיץ 2013

א. דרישה ממערכת הביטחון להיערך ולהכין אופציות חלופיות לתקיפה, תוך הקצבת משאבים לצורך זה (מאמצים אלה נשאו פרי כבר במהלך 2012).

ב. מדיניות של הליכה על הסף ובמקביל ניהול פעילות דיפלומטית נמרצת מול גורמים במערב על מנת לשכנע אותם כי אם לא תיווצר קואליציה בראשות ארצות הברית לתקיפת המתקנים האיראניים, לישראל לא תהיה ברירה אלא ליטול יוזמה ולעשות זאת בעצמה לפני שתאבד את יכולת ההתערבות.

הנחישות הישראלית חילחלה במהלך ארבע שנות כהונתו של נתניהו. במקביל קידם הנשיא אובמה מאמץ הידברות בינלאומי מול איראן להפסקת תכניתה הגרעינית, תוך התחייבות פומבית להשאיר את כל האופציות, כולל זו הצבאית, על השולחן. ראוי להדגיש כי נשיא ארצות הברית אכן הורה למערכת הביטחונית האמריקנית להתכונן לאפשרות כזאת ולפתח את האמצעים הצבאיים הנחוצים.

גם אם, לפחות ברמה ההצהרתית, מטרת סילוק היכולת הגרעינית האיראנית הייתה זהה בשתי הברורות ירושלים וווינגטון, הרי שהיה שוני בהגדרת ה"קו האדום" שאותו אסור לאפשר לאיראן לחצות, דבר שגרר גם פער בשעונים ביניהן ליזמה צבאית. זאת, בין היתר, משום שהיכולות האמריקניות בהיקף הפעלת הכוחות וברמה הטכנולוגית גבוהות יותר ומאפשרות התערבות מאוחרת יותר.

על פי כל הסימנים ישראל העריכה כי העיתוי הנכון להתערב מבחינתה הוא קיץ-סתיו 2012. אובמה התנגד. הוא היה מעוניין למנוע כל התערבות ישראלית לפני הבחירות לנשיאות בארצו. **בהקשר הזה ניתן להתייחס לנאום באומות המאוחדות של ראש הממשלה בנימין נתניהו כהיענות לציפיותיו של הנשיא, תוך דחיית המועד לפעולה ישראלית צבאית לקיץ 2013. אפשר שדחייה זו תרמה לבניית אמון בין שני האישים, אך גם שחקה מעמדת המיקוח של ישראל שהיתה טובה יותר ערב הבחירות.**

על פי הניתוח הזה, ניתן להעריך כי הדחיפות שייחס הממשל לביקורו של הנשיא אובמה נועדה בעיקר להבטיח דחייה נוספת ביוזמה ישראלית אפשרית לפעולה צבאית בראשית קיץ 2013, להגיע להסכם בנוגע לקו האדום שאותו אסור לאיראן לחצות, ועל מנת לתאם שעונים עמה. זאת גם כדי להמתין לתוצאות הבחירות לנשיאות באיראן ב-14 ביוני ולאפשר מאמץ נוסף להידברות דיפלומטית להסרת האיום.

הרגשית של אובמה עם הפלסטינים כקורבן, מול הזרמים בישראל שרואים בניצחון ששת הימים את שחרור ליבה של ארץ ישראל, עלולה גם היא להחזיר את גלגל היחסים העכורים לאחור.

“ביבי או ביבי”

בבחירות 2009 היה לציפי לבני קמפיין מנצח. ראשית פעלו אנשי המטה שלה מול אהוד ברק כדי לשחוק את תדמיתו ולהוציא אותו מהמרוץ לראשות הממשלה.

אחר כך התפנו לסיסמא האולטימטיבית: “זה ציפי או ביבי”. התוצאה הייתה שקדימה בראשות לבני הובילה עם 28 מנדטים על פני הליכוד בראשות נתניהו שהכניס רק 27 מועמדים לכנסת. ואולם לבני שחקה את השותפים הפוטנציאליים שלה. היא לקחה קולות גם מהעבודה וגם ממרצ. היא לא הצליחה לנגוס במחנה השני ולפגוע בגוש החוסם של הימין. כתוצאה מזה ניטלה ממנה היכולת להקים קואליציה.

בבחירות 2013 לא היה תרחיש כזה אפשרי. אף מפלגה לא הצליחה להעמיד מועמד אלטרנטיבי לראשות הממשלה. הסקרים שנערכו ערב הבחירות לימדו שאיש מראשי המפלגות אינו מצטייר בציבור כמי שמסוגל בעת הזו להתמודד עם האתגרים והאיומים שעומדים על הפרק. בחודשים שקדמו לבחירות היה נתניהו מלך ישראל.

אם כך כיצד קרה שכוחה של רשימת “הליכוד ביתנו” בראשות נתניהו וליברמן שהתמודדו ברשימה משותפת נשחק בכ-26 אחוזים מ-42 מנדטים ל-31?

חוסר תיאום בנושא האיראני עלול להחזיר את היחסים בין ירושלים לבין וושינגטון למסלול שלילי שעלול להוביל להתנגשות. הנושא השני המסכן את השיפור באווירה הוא תהליך השלום מול הפלסטינים.

הרושם הכללי היה כי הנשיא אובמה לא הציב בראשית כהונתו השנייה את הנושא הפלסטיני בראש סדר היום של הבית הלבן. הוא מבין היטב את המכשולים ואת האתגרים שניצבים בפניו בעולם ובתחומי הפנים אמריקנים. הטיפול במזרח התיכון שרף את אצבעותיהם של כמה וכמה נשיאים והוא לא מראה התלהבות לשרוף גם את אצבעותיו שלו.

עם זה, שר החוץ שלו ג'ון קרי מראה נחישות לקדם את התהליך, מתוך תחושה עמוקה שזה לטובת הצדדים ושזה יתרום לאינטרסים של ארצות הברית ויחזק את מעמדה במזרח התיכון. הנשיא נותן לו חופש פעולה. אם קרי יצליח אובמה יקצור את הפירות, אם ייכשל - הוא לא יהיה האחראי לכישלון.

יש להדגיש כי בנאומו בירושלים, חרף כל הכתרים שקשר הנשיא להצלחותיהן ולהישגיהן של המדינה היהודית, החברה הישראלית והתנועה הציונית, הוא לא השאיר ספק לגבי הזדהותו העמוקה עם הסבל הפלסטיני כעם שחי יותר מ-45 שנה תחת כיבוש, והוא לא היסס לפנות ישירות לעם בישראל ולקרוא לו לפעול - מעל לראשי מנהיגיו, אם יהיה בזה צורך - על מנת להביא לפיוס ולשלום על בסיס שתי מדינות לשני עמים.

המסר לציבור בישראל היה עוצמתי ומשכנע. מצד אחד הישראלים התרשמו כי עומד בפניהם נשיא שמבקש להפגין ידידות והזדהות בניגוד לדימוי שהיה לו בעבר. מצד שני פנייתו הייתה שונה מפנייתם של נשיאים שקדמו לו. אם קודמיו הדגישו בעיקר את האינטרסים הגלובאליים והאזוריים, אובמה דיבר מתוך הזדהות פנימית שמדגישה את הצד של הקורבן - של מי שמצא את עצמו תחת כיבוש - גם אם הכיר בזכותם ההיסטורית של היהודים על הארץ. ההזדהות

ניתוח אינטגרטיבי של התוצאות מלמד כי האלקטורט הישראלי תמך בבחירות 2013 בחילופי דורות בהנהגה, גם אם לעת עתה לא נמצא מועמד מוביל מול נתניהו לראשות הממשלה. הביטחון כי בכל התפלגות קולות, בסופו של דבר יצליח נתניהו לגבש קואליציה סביבו, הקל על מפלגות אחרות לחזק את כוחן על חשבון הליכוד. לכך מצטרפים הסברים ונתונים נוספים:

א. ההליכה ברשימה המשותפת של הליכוד עם ישראל ביתנו שחקה את התמיכה בשתי המפלגות גם יחד.

ב. המשפט שמתנהל נגד ליברמן בפרשת מינוי השגריר בלטביה והתחושה בקרב רבים כי המערכת המשפטית, ובראשה היועץ המשפטי לממשלה, לא הצליחה למצות את חומר החקירה ואיפשרה ליו"ר ישראל ביתנו להתחמק מהתיק העיקרי, שבו נחשד בעבירות של שוחד והפרת אמונים, הרחיקה בוחרים מחויבים לליכוד.

ג. העולים מרוסיה ובעיקר בני הדור הצעיר נקלטים באוכלוסיה הכללית. רבים מהם חדלו להצביע באופן אוטומטי בעד מפלגות עולים סקטוראליות ומתחילים להזדהות כישראלים לכל דבר שהצבעתם מתחלקת לפי אינטרסים כלליים. בישובים שבהם אחוז התושבים מקרב עולי חבר המדינות הוא גבוה יחסית ירדה התמיכה בנתניהו וליברמן (לדוגמא: באשדוד, מ-50.6 אחוז ב-2009 ל-36.41 אחוז ב-2013; ביבנה מ-41.1 ל-30 אחוז; בחולון מ-39.9 ל-30.84; בראשון לציון מ-41.7 ל-31.34).

מצביעים לאומיים אקטיביסטים, שבעבר נתנו את קולם לליברמן, חיפשו אלטרנטיבה ומצאו אותה ב"הבית היהודי" וב"יש עתיד"

ד. בנוסף לעולי חבר המדינות נהנה בעבר ליברמן מתמיכתם של מצביעים לאומיים אקטיביסטים שמקורם ככל הנראה בתנועת העבודה ואף נתן להם ייצוג ברשימתו לכנסת. אלה שבעבר הרחוק הזדהו עם אחדות העבודה (תומכיהם של טבנקין ויגאל אלון) ומאוחר יותר עם יצחק רבין, לא מצאו את מקומם במפלגת העבודה שסטתה לדעתם שמאלה בשני העשורים האחרונים. היסטורית היה להם קשה להצביע לליכוד ולנתניהו, אבל ביקשו להעניק את קולם לגוש הימין. בבחירות האחרונות הם חיפשו אלטרנטיבה.

ה. מפלגת "הבית היהודי" (איחוד של "המפלגה הדתית-לאומית" עם ה"איחוד הלאומי") בראשות נפתלי בנט הציבה את עצמה כאלטרנטיבה רעיונית בימין המפה והובילה קמפיין מבריק תחת הכותרת "בנט עם נתניהו", על אף היחסים הבעייתיים ביניהם. האיחוד הביא להכפלת כוחה של מפלגת "הבית היהודי", כשחלק ניכר מתומכיה החדשים לא באו מהציבור הדתי-לאומי (שאפיין את מצביעי שתי המפלגות בנפרד בבחירות 2009) אלא מהציבור החילוני. על פי מחקר שבחן את הצלחתו של בנט, שנערך על ידי פרופ' אשר כהן מאוניברסיטת בר-אילן שבדק נתונים מ-100 קלפיות גדולות, רובן בקיבוצים, גדלה התמיכה בו באזורים חילוניים בין פי שניים לבין פי-שלושה; בריכוזים של עולים מחבר המדינות נרשמה העלייה המשמעותית ביותר (250 אחוז); גם בישובים עשירים שרוב אוכלוסייתם חילונית נרשמה עלייה משמעותית (230 אחוז); ודווקא בישובים של הציונות הדתית ירדה התמיכה בבנט ב-10 אחוזים לטובת מפלגת "עוצמה לישראל" שהתייצבה בקצה הימני של המפה ולא עברה לבסוף את אחוז החסימה.

ו. האלטרנטיבה השנייה עבור מצביעי ימין מתונים הייתה הפתעת בחירות 2013 - "יש

עמיד" מפלגתו החדשה של יאיר לפיד, שזכתה ב-19 מושבים בכנסת בעיקר על חשבון קדימה בראשות מופז ו"התנועה" בראשות ציפי לבני. גם "יש עתיד" נגסה בקולות ה"ליכוד ביתנו", בעיקר בקרב מצביעי ליכוד מסורתיים שסלדו מהצבעה עבור ליברמן והתאכזבו מהרכב רשימת הליכוד שהייתה ימנית מידי לטעמם ולא כללה אישים בעלי דעות ליברליות כמו בני בגין, דן מרידור ומיכאל איתן.

היבט נוסף שיש לשים אליו לב הוא שמירת כוחו, לעת עתה, של איווט ליברמן ומעורבותו הפעילה מאחורי הקלעים. על אף שהוא נתון להגבלות מסוימות - כולל איסור על מינויו כשר בממשלה - כל עוד מתנהלים הליכים פוליטיים נגדו, הוא הצליח להקפיא את המינוי לשר חוץ עד לסיום משפטו ולהחזיק בינתיים בתפקיד משמעותי ביותר בכנסת: יו"ר ועדת החוץ והביטחון. בנוסף היה ליברמן גורם מרכזי בהרכבת הקואליציה, בחלוקת התיקים ובצירופה - כבר בראשית המו"מ - של ציפי לבני ומינויה לשרת המשפטים.

על אף שניתן לפרש את ניתוח התוצאות כשחיקה מסוימת בכוחם של הגושים, בחינה אמיתית מלמדת יותר על בלבול ולא על מהפך. הסיכום מלמד כי בסופו של דבר הגוש שאיפשר את כינון הקואליציה בכנסת ה-18 בשנת 2009 לא ספג פגיעה של ממש. הוא נשען אז על הליכוד, ישראל ביתנו, ש"ס, יהדות התורה והבית היהודי (61 חברי כנסת) ובנוסף, על ארבעה ח"כים נוספים מטעם האיחוד הלאומי (נטולי אלטרנטיבה אחרת משום שהתייצבו בקצה הימני של הקשת הפוליטית). על פי תוצאות 2013 אמנם מספרם הכולל של חברי הכנסת בגוש המסורתי של מרכז-ימין ירד ל-61 מנדטים, ואולם צריך לזכור כי יאיר לפיד הבהיר מיד לאחר פרסום תוצאות הבחירות כי לא ייתן יד להקמת קואליציה שנשענת על קולות המפלגות הערביות, ובכך הוציא עצמו מגוש חוסם שמורכב ממפלגות המשתייכות למרכז ולשמאל.

בנוסף, כמעט שני מנדטים של "עוצמה לישראל" ירדו לטמיון כיוון שהמפלגה לא עברה את אחוז החסימה.

ניתוח הרגלי ההצבעה מסביר גם את הימנעותה של מנהיגת העבודה, שלי יחימוביץ', מלנקוט קו מדיני חד: היא ביקשה להחזיר הביתה את אותם תומכים לאומיים של תנועת העבודה, שברגע האחרון העדיפו את לפיד ובנט. על אף שמפלגת העבודה צברה שני מנדטים נוספים וקיבלה 15 מושבים בכנסת הנוכחית, יחימוביץ' לא מימשה את הפוטנציאל שיוחס לה, בין היתר בשל הצלחתה של "יש עתיד" ומשום שכוחה של מרצ בקצה השמאלי של המפלגות הציוניות הוכפל, מ-3 ל-6 מנדטים.

מפלגת העבודה העלתה את כוחה ב-2 מנדטים, אך שלי יחימוביץ' לא הצליחה לממש את הפוטנציאל שיוחס לה

על אף שבמרכז המפה היו תנועות בשוליים לימין ולשמאל כפי שהוצג לעיל, בחירות 2013 לא מצביעות על שינוי דרמטי. סיכום של 19 המנדטים של "יש עתיד" בראשות יאיר לפיד, 6 המנדטים של "התנועה" בראשות ציפי לבני ו-2 המנדטים שקיבלה "קדימה" בראשות שאול מופז, מגיע

ל-27 מנדטים. בבחירות 2009 צברה קדימה 28 מנדטים. למעשה מספר כמעט זהה שהתחלק לכמה גורמים שממוקמים במרכז המפה הפוליטית.

ש"ס - המפלגה הספרדית החרדית - שמרה על כוחה עם 11 חברי כנסת, אף על פי שהתפתחות הדמוגרפית יצרה לה פוטנציאל להתעצם. זו התפתחות מעניינת שגם עשויה לסמן שחיקה מסוימת בתמיכה הסקטוריאליית בקרב בוחריה המסורתיים. לא כך בקרב מצביעי המפלגה החרדית האשכנזית "יהדות התורה", שהגדילה את כוחה באופן משמעותי מ-5 ל-7 מנדטים כלומר בכ-40 אחוזים.

הבלבול שנוצר במפת הגושים בישראל לא נובע, אם כן, ממהפך פוליטי אלא בעיקר מתאום בלתי צפוי בין שני הנציגים המובהקים של המנהיגות הצעירה: יאיר לפיד ונפתלי בנט. שניהם, כל אחד וסיבותיו, החליטו להתאחד תחת סיסמת המאבק למען "שוויון בנטל" כדי למנוע את כניסתן של המפלגות החרדיות לממשלה. ללא "הבית היהודי" נתניהו לא היה מסוגל לכוון קואליציה, גם בשיתוף החרדים. ברגע שלפיד הטיל וטו על צירופה של ש"ס ויהדות התורה, ובנט הבהיר כי לא יצטרף לקואליציה ללא לפיד, נגזרו אופייה ותחומי פעילותה של הממשלה: התמקדות בעיקר בנושאי פנים וביטחון והליכה זהירה בנושאים המדיניים שעלולים לאיים על שלמות הקואליציה. כיוונים אלה תואמים במידה רבה את הציפיות בציבור הרחב עקב אכזבה מהתקדמות אפשורת בתהליך המדיני וכן עשויים להצביע על ניסיון לייצר שיתוף פעולה ארוך טווח בין שני האישים ששואפים להחליף את ההנהגה הקיימת ברמה הארצית.

**הציבור הישראלי
למד להעריך
את נתניהו על
שבתקופתו
נהרגו פחות
ישראלים -
וכחות ערבים -
מאשר בתקופת
כל אחד מקודמיו**

מבחן השרידות של הקואליציה בישראל

בכירותו של בנימין נתניהו במערכת הפוליטית בלטה בעיקר על רקע האתגרים הביטחוניים והניסיון שצבר כראש ממשלה מכהן במשך תקופה ארוכה יותר מכל ראש ממשלה אחר, להוציא דוד בן גוריון. יש לציין כי על אף ביקורת שספג - מצד אחד על עמדות ניציות ועל חוסר יוזמה מדינית ששחקה בתדמיתה של ישראל

בזירה הבינלאומית, ומצד שני, על כך שזהירות היתר שלו פגעה ביכולת שלו לקבל החלטות - הציבור הישראלי למד להעריך אותו על כך שבתקופתו נהרגו פחות ישראלים וכחות ערבים מאשר בתקופתו של כל ראש ממשלה אחר לפניו, וכי תחת שרביטו ישראל לא נקלעה למשברים חמורים. הוא גם נתפס כמי שאחראי לכך שישראל הצליחה להתמודד באופן משיבי רצון עם המשבר הכלכלי העולמי. עם זה, הוא לא הצליח לתרגם את היתרון האישי בדעת הקהל (כ-60 אחוזי תמיכה לראשות הממשלה בממוצע, בסקרים שונים ערב הבחירות) ליתרון בקלפי לטובת "הליכוד ביתנו".

כאמור, עד כה הצליח נתניהו לנהל מדיניות חוץ וביטחון שנמנעה מעימותים צבאיים חריפים. אחרי הבחירות, האתגרים הפוליטיים שאיתם יצטרך להתמודד משתייכים באופן משמעותי גם לתחומי הפנים.

אם יחליט שתקיפה באיראן היא בלתי נמנעת ואם התקיפות בסוריה מבשרות שינוי קו, ייתכן שיצליח לגבש את התמיכה הציבורית שהבטיחה את בחירתו מחדש גם בעת מבחן. ואולם המשך התמיכה תלוי מאוד בתוצאות הפעלת האופציה הצבאית ולתגובת הצד המותקף. אם באותו הקשר, או מתוך היענות למאמצי של ארצות הברית, יחליט נתניהו להתקדם בתחום המדיני מול הפלסטינים ואף יאבד את תמיכתו של נפתלי בנט ומפלגתו, יוכל לצרף לקואליציה את מפלגת העבודה בראשות שלי יחימוביץ'.

האתגרים המורכבים האחרים בפניהם ניצב ראש הממשלה הם דווקא בזירה החברתית. שלושה חודשים אחרי הבחירות וכשישה שבועות לאחר כינון הקואליציה מתמודדת ממשלת נתניהו עם קשיים חריפים ביותר בזירה הפנימית שמשליכים על היחס של הציבור כלפיה. במקביל גוברת הביקורת על הבזבז, על שימוש של ההנהגה במכוניות פאר, על התנגדות שרים לאיחוד משרדים למרות הירידה במספר חברי הממשלה, על הגדלה בהוצאות האחזקה של המעונות הרשמיים ועל הוצאות טיסה מופרזות.

הגרעון הלאומי נאמד בכ-30 עד 40 מיליארד שקל והממשלה נאלצת להפעיל צעדי חירום שפוגעים בעיקר במעמד הנמוך ובמעמד הביניים;

דו"ח ה-OECD קובע כי ישראל מובילה בשיעור העניים במדינות המפותחות עם 20.9 אחוז, לפני מקסיקו (20.4), טורקיה (19.3), צ'ילה (18) וארה"ב (17.4). הנתון מתבסס בעיקר על נתוני ההכנסה שנמסרו על יד נשאלים בציבור החרדי ובציבור הערבי. אם בוחנים את רמת ההוצאות המשפחתית, נתוני העוני יורדים לכ-12 אחוז בלבד. הדו"ח האחרון שפורסם על ידי הביטוח הלאומי, לשנת 2011, מחלק את אוכלוסיית העניים הנאמדת ב-20 אחוז מכלל האוכלוסייה לשתי קבוצות עיקריות על פי כוח קניה: 63 אחוז מהמשפחות העניות נמצאות על פי הכנסתן ורמת ההוצאה מתחת לקו העוני והיתר - 37%, ברמת הוצאה שהיא מעל קו העוני. נתונים אלה מצמצמים את שיעור המשפחות העניות ל-12.6 אחוזים.

גם במדד הפערים בין עשירים לעניים נמצאת ישראל במקום בצמרת. מקום חמישי אחרי צ'ילה, מקסיקו, טורקיה וארצות הברית.

בין הצעדים שמתכנן האוצר כדי לכסות את הגרעון: הטלת ביטוח לאומי על עקרות בית, קיצוץ בקצבאות ילדים, מס על ההפרשות לפנסיה, מס על משפרי דיור, העלאת מס הכנסה באחוז וחצי והעלאת המע"מ באחוז אחד. אלה צעדים שפוגעים בעיקר במעמד הנמוך ובמעמד הביניים. העשירים לא צפויים להיפגע באותה מידה. זאת על אף המס שיוטל על יאכטות, מטוסים פרטיים ומוצרי יוקרה; וקיצוץ של 10 אחוזים בשכר השרים וחברי הכנסת. החברות ימשיכו לשלם מס מופחת בהרבה על אף העלייה המתוכננת של כאחוז וחצי.

צעדים אלה, שבאים בעקבות קיזוז הפסדי ענק של טייקונים במשק הישראלי מעוררים תסיסה ומאיימים לחדש את המחאה החברתית של קיץ 2011.

מינויו של יאיר לפיד לשר אוצר מציב אותו בצומת הבעייתי ביותר בעיתוי הזה על רקע הצעדים הכלכליים הקשים שנדרשים על מנת לאזן את התקציב. עובדה זו עשויה להקשות עליו להחליט על פרישה מהקואליציה בעתיד הקרוב. מבחינה פוליטית עדיף לו להמתין לסימנים שיבשרו את שיקום המשק כתוצאה ממדיניותו הכלכלית ולהוכיח הצלחה לפני שיתמודד מחדש על קולו של הבוחר. סקר דעת קהל של עיתון

"הארץ" באמצע מאי, לאחר אישור התקציב והגזירות החדשות בממשלה, מלמד כי לפיד הפסיד 34 אחוז בדעת הקהל והגיע לשפל של 19 אחוזים בלבד, למרות שהתמיכה במפלגתו לא נפגעה בשלב זה. גם התמיכה בנתניהו נשחקה על פי אותו סקר וירדה מ-53 אחוז ל-39 בלבד.

הצעדים

שמתכנן האוצר

לכיסוי הגרעון

התקציבי

מעוררים תסיסה

ומאיימים לחדש

את המחאה

החברתית של

קיץ 2011

אובמה והאתגרים שמצפים לו בראשית כהונתו השנייה

ניצחונו של ברק אובמה ב-6 בנובמבר, היה ברור גם אם לא סוחף. הוא גבר על מיט רומני בחשבון הכלל ארצי בכ-2 אחוזים בלבד. עם זה הניצחון על פי השיטה האמריקנית היה חד: 332 אלקטורים הצביעו בעדו לעומת 206 בעד מיט רומני. למרות המחלוקת על מידת הצלחתו בקדנציה הראשונה, החליטו אזרחי ארצות הברית להעניק לנשיא הזדמנות נוספת להוביל את חברתם - שידעה בתולדותיה תקופות חשוכות של עבדות וגזענות - אל עתיד משותף ושוויוני.

בהקשר הזה ראוי להתייחס לשינוי הדמוגרפי שמתחולל בארצות הברית ומצביע על מגמה נמשכת

לטובת המפלגה הדמוקרטית שמובילה בקרב המיעוטים. בשתי מערכות הבחירות האחרונות נרשמה ירידה נוספת של שיעור הלבנים מקרב קהל הבוחרים מ-79.2 אחוז בשנת 2004; ל-76.3 ב-2008; ול-73.7 ב-2012. אחוז השחורים גדל: מ-11.1 ב-2004 ל-12.3 ב-2008, ול-13.4 ב-2012. במקביל עלו גם שיעורי ההיספאנים והאסיינים. בקרב השחורים נרשמה גם עלייה משמעותית במספר המשתתפים בבחירות. מגמה זו בקרב המיעוטים מצביעה על העמקת ההזדהות עם מדינתם. אגב, זו תופעה שסייעה בבחירות 2012 לנשיא אובמה להיבחר מחדש.

העלייה בשיעורי הצבעת המיעוטים בארה"ב מצביעה על העמקת ההזדהות עם מדינתם, וסייעה לאובמה להיבחר מחדש

בקדנציה הראשונה נתפס אובמה כמנהיג ריכוזי ששמר בבלעדיות על קבלת ההחלטות בבית הלבן. הישגו המשמעותי ביותר הוא ברפורמה במערכת הבריאות שמעניקה לראשונה לאמריקנים ביטוח בריאות בר השגה. אם היישום של הרפורמה יצליח, זה ייחשב להישג היסטורי. בכלכלה הוא הצליח לשנות כיוון ולהוביל בהתמדה להבראת המשק מאז המשבר הכלכלי ב-2008, אם כי בקצב איטי מהמצופה. הוא תרם לשיקום משמעותי של תעשיית הרכב שעמדה בפני קריסה וחזק את המערכת הבנקאית. הוא מוביל מאמץ משמעותי לשחרר את ארצות הברית מתלות באנרגיה חיצונית.

בתחום הביטחון ההישג הגדול של הנשיא הוא בהידוק הסנקציות נגד איראן ויצירת אופציה צבאית מולה ובהובלת הפעולה לחיסולו של אוסאמה בן לאדן. אמנם אובמה הוציא את הכוחות מעיראק כפי שהתחייב, אך לא הצליח להבטיח את המשך ההשפעה האמריקנית

במדינה. במקביל הוא מוביל את המהלך להוצאת הכוחות האמריקניים מאפגניסטן. הוא מצמצם את מעורבותה הישירה של ארה"ב במזרח התיכון, נמנע מתמיכה במשטרו של מובראק בימי המהפכה, החליט לא לשלוח כוחות לסוריה כדי להתערב במלחמת האזרחים המדממת שם, ו"הוביל מאחור" את המאבק לחיסול משטרו של קדאפי בלוב. מתנגדי הנשיא מאשימים אותו ברפיון מול ההתגרות החוזרת מצד צפון-קוריאה, שתורם לשחיקת מעמדה של ארצות הברית כמעצמה מובילה בעולם ומאותת למשטרים טוטליטריים כדוגמת איראן שאין להם ממה לחשוש.

ואולם יותר מכל הצטיין ברק אובמה בכך שבמהלך כהונתו הראשונה הוא שמר על תדמית נקייה. חצי שנה לאחר השבעתו מחדש הנשיא האמריקני מתמודד עם שלוש פרשיות מביכות שפוגעות בשמו באופן הטוב:

א. מעקב של משרד המשפטים האמריקני אחרי רשומות של שיחות טלפון שניהלו כתבים ועורכים בסוכנות הידיעות AP עם מקורות במסגרת חקירה על הדלפת מידע מסווג בדבר פעילות אמריקנית חשאית בתימן;

ב. חשיפה של פעילות בלתי חוקית ומכוונת מצד רשויות המס (ה-IRS) נגד קבוצות פוליטיות שמרניות בקמפיין הבחירות לנשיאות. רשויות המס כבר פרסמו הודעת התנצלות על כך שנגד עשרות קבוצות המזוהות עם תנועת "מסיבות התה" במפלגה השמרנית פעלו חקירות מס מדוקדקות באופן לא ראוי במקום להעניק להן פטור ממסים כחוק. לאחרונה הודיע משרד המשפטים על פתיחת חקירה רשמית כדי לקבוע מה עמד מאחורי "הטיפול המיוחד" באותן קבוצות שמרניות ואם הדבר נעשה בידיעת אישים בכירים בממשל;

ג. דרישה לחקור את תקרית בנגאזי ב-11 בספטמבר 2012, שבמהלכה הותקפה הקונסוליה

האמריקנית ומתחם הביון של ה-CIA בעיר על ידי מחבלים לובים שרצחו ארבעה דיפלומטים אמריקנים ובהם את השגריר כריסטופר סטיבנס. החשד הוא כי מזכירת המדינה לשעבר הילרי קלינטון והבית הלבן טשטשו מידע מודיעיני שהיה ברשותם בדבר התקפה מתוכננת ובחרו לתאר את התקרית כהפגנת זעם מוסלמית.

פרשיות אלה, שהתעוררו באמצע מאי 2013, מאיימות לטלטל את ממשלו של אובמה בחודשים הקרובים ולהעסיק את הנשיא על חשבון סוגיות כבודות אחרות ובהן המזרח התיכון. מצב כזה עלול להוביל לשחיקה נוספת בדימויה של ארצות הברית ובסופו של דבר לפגוע גם באינטרסים ישראלים מדרגה ראשונה. במקביל עולה שוב מהפרק הזה בהערכה השנתית, המשמעות של העלייה העקבית בהשפעה הפוליטית של המיעוטים בארצות הברית. מגמה זו מצריכה חשיבה ותכנון על מנת להתמודד עם השינויים הדמוגרפיים.

הצלע השלישית – הקהילה היהודית

התמיכה המסורתית בקרב יהודי ארצות הברית במפלגה הדמוקרטית נעה בסביבות ה-70 אחוז בשל נטיותיהם הליברליות והרתיעה מגורמים שמרנים אוונגליסטים. רק כ-30 אחוז מהיהודים תומכים במפלגה הרפובליקנית. על אף שההצבעה היהודית מושפעת רק בשוליים מנטיות הממשל כלפי ישראל, הנושא הישראלי תופס מקום בולט במערכת הפוליטית האמריקנית, במיוחד בתקופת הבחירות. זה קורה בעיקר ביוזמת המפלגה הרפובליקנית, שמנסה להשתמש בשחיקה בפופולאריות של ישראל בקרב האגף הליברלי במפלגה הדמוקרטית כדי לגייס תומכים ותרומות מקרב אוהדי ישראל.

המאמץ הזה איננו משפיע באופן משמעותי על עצם

ההצבעה. כפי שנכתב בהערכות שנתיות קודמות יהודי אמריקה הולכים לקלפי כאמריקנים שמבקשים להיטיב עם ארצם ולהשפיע על הסולם הערכי, הכלכלי והחברתי במדינתם. מה שמצטייר כאינטרס ישראלי לא מהווה מרכיב מרכזי בשיקולי ההצבעה. עם זה, אין להבין מכך שמדינת ישראל והאינטרסים הקיומיים שלה לא עומדים גבוה בסדר היום של הקהילה היהודית המאורגנת. ניתן להתייחס בחיוב גם לביקורת המושמעת כלפי מדיניותה של ישראל בחוגים ליברליים, שכן היא עשויה להעיד על אכפתיות וחשיבות שחוגים אלה מייחסים לקשר המיוחד בין שתי הקהילות היהודיות הגדולות בעולם.

בבחירות 2008 תמכו רוב המצביעים היהודים במהפך שהסתמן בארצות הברית וראו באובמה מועמד ראוי שיתרום לאיחוי קרעים בחברה, לשיפור הכלכלה, להעלאת קרנה באומות ולקידום סדר יום שנועד לשרת אינטרסים אמריקנים. על פי סקרים שונים הצביעו בעדו בסביבות 75 אחוז מהמצביעים היהודים.

כהונתו הראשונה של אובמה התאפיינה בעליות ומורדות ביחס המצביעים היהודים. חלקם התאכזב מהנשיא לאו דווקא בהקשר הישראלי, אלא משום שלטעמם לא ניהל את ענייניה של ארצות הברית כפי שציפו ממנו, או משום שלא הקרין חום כלפי הקהילה היהודית ונמנע במידה רבה מלהשתתף בכנסים יהודיים משמעותיים. חלק אחר חשו עלבון כאשר הרגישו שהנשיא מפעיל לחץ מוגזם על ישראל, או שהוא וסביבתו נוהגים שלא בכבוד הראוי כלפי ראש ממשלתה.

**העלייה העקבית
בהשפעה
הפוליטית של
המיעוטים
מצריכה חשיבה
ותכנון, על
מנת להתמודד
עם השינויים
הדמוגרפיים**

התחושות האלה נוצלו באופן מרבי על ידי היועצים האסטרטגים של המפלגה הרפובליקנית שהשתמשו בישראל ובהכרות ארוכת השנים בין רומני לנתניהו כקלף בהתמודדות על הנשיאות. השימוש הזה לא הועיל לישראל במסד המדיני האמריקני ובאגף הליברלי של המפלגה הדמוקרטית. יש לציין כי גם משיחות עם תומכי המפלגה הרפובליקנית עולה שחלקם לא התלהבו משרבוב שמה של ישראל במאבקים הבין-מפלגתיים בארצות הברית.

ואמנם בבואם לבחור בין אובמה לרומני בנובמבר 2012 חזרו רוב היהודים לדפוסי ההצבעה הרגילים (70 אחוז לדמוקרטים ו-30 אחוז לרפובליקנים), מתוך אמון בסיסי בדרכו של אובמה ונאמנות למפלגות שלהן הם משתייכים. בשני המחנות בקהילה היהודית ציינו כי עדיף להוציא את ישראל מהוויכוח הפוליטי הפנימי ולהמשיך את המדיניות של הארגונים היהודיים להבטיח כי התמיכה בישראל היא מסורתית ומשותפת לשתי המפלגות.

תופעה אחרת שראויה לתשומת לב וקשורה לפוליטיקה הפנים-אמריקנית, מתייחסת לשחיקה בייצוג היהודי בבית הנבחרים ובסנאט. בשנת 2012, הייצוג היהודי בשני הבתים הגיע לנקודת השפל בעשרים השנה האחרונות. 22 נבחרים בלבד בבית הנבחרים ועשרה סנאטורים. על אף שלראשונה שלושה ראשי הערים הגדולות בצפון אמריקה - ניו יורק, שיקאגו ולוס אנג'לס - הם יהודים, השחיקה בייצוג היהודי בקונגרס, עשויה לסמן ירידה במספר הצעירים היהודים שבחרים במסלול פוליטי, בד בבד עם הזדקנות ופרישה של פוליטיקאים ותיקים. גם ההנהגה היהודית בארצות הברית אשר נכנסת

פעולה צבאית יזומה של ישראל עלולה לעורר מאמץ ממשלתי בטהרן ובדמשק ובקרב ארגוני טרור לארגון פעילות חבלנית נגד קהילות יהודיות

לתקופה של חילופי דורות במישור הארצי ובמישור הקהילתי צריכה לתת את דעתה לנושא ולעודד צעירים לתפוס את עמדות המנהיגות שיתפנו בשנים הקרובות. הנטייה הליברלית של יהודי אמריקה, הן בציבור הכללי והן במסגרת הקהילתית והסובלנות ההדדית בין הזרמים, באה לביטוי גם ביחס לישראל. ככלל הם חשים יותר בנוח עם ממשלות ישראליות בעלות נטיות ליברליות. תופעות כמו הדרת נשים, הפליית זרמים לא אורתודוקסים בכותל והתחרדות, מעוררות הסתייגות חריפה, בעיקר בקרב הדור הצעיר ודור הביניים. על אף שהקואליציה החדשה בישראל אינה מבשרת התמתנות רעיונית בתחומים המדיניים, היא מקלה על הידוק הקשר עם הקהילה היהודית בצפון אמריקה. זאת גם משום שהמפלגות החרדיות אינן שותפות בממשלה, ועל רקע המאמצים למצוא פתרונות יותר ליברליים בתחומי הדת ופתיחות כלפי הזרמים השונים ביהדות.

הנושא האחרון שיש להתייחס אליו בהקשר הזה קשור להשלכות הביטחוניות על התפוצות לפעילות צבאית יזומה על ידי ישראל בהקשר להתפתחויות במזרח התיכון ובעיקר מול אסד בסוריה, מול חיזבאללה מול החמאס ומול איראן. אמנם, הקהילה היהודית בארה"ב נהנית מביטחון אישי ברמה גבוהה יותר מקהילות אחרות, קטנות יותר וחלשות יותר. ואולם גם כאן יש צורך לרענן את סידורי הביטחון בקהילה, במישור הארצי ובמישור המקומי, ואת ההכנה בתחום ניהול משברים. זאת משום שבשל קשיים להגיב מיידית נגד ישראל ומתוך ניסיון להמנע מליטול אחריות מצד גורמים עוינים בצד הערבי, עלול להתעורר מאמץ ממשלתי בטהרן, בדמשק ובקרב ארגוני טרור לארגן ולעודד פעילות חבלנית נגד מטרות יהודיות בעולם. ממשלת ישראל מצידה מחויבת להכניס את המרכיב הזה למערכת השיקולים ואיסוף המודיעין לפני פעולות יזומות ולשתף במידע גורמי מודיעין במדינות היעד.

הערות סיכום

במישור הארצי ובמישור המקומי. במקביל יש להמשיך את הידוק הקשר בין הקהילה היהודית לבין אוכלוסיות המיעוטים שממשיכות לצבור כוח פוליטי משמעותי.

הבחירות בישראל: התחזקותן של מפלגות חדשות חושפות כמיהה לחילופי דורות בהנהגה. עם זה, לעת עתה לא נמצא מועמד מוביל מול בנימין נתניהו לראשות הממשלה. במקביל חשוב לציין כי הבחירות האחרונות נושאות בשורה חיובית המבטאת את קליטתם של העולים ממדינות חבר העמים ובעיקר של הדור הצעיר באוכלוסייה הכללית ושחיקה משמעותית בהצבעה הסקטוריאלית. תוצאה נוספת של הבחירות היא אובדן ההשפעה של המגזר החרדי כלשון מאזניים בעת הרכבת הקואליציה. הרכב הממשלה החדשה מאפשר יציבות יחסית, על רקע המאמצים לייצב את המצב הכלכלי.

נתוני העוני ופערי השכר של ה-OECD אומנם מדליקים נורה אדומה, ואולם חשוב לציין כי אם מתייחסים לרמת ההוצאה של המשפחות העניות הנתון יורד מקרוב ל-21 אחוז אל כ-12 אחוז. בנוסף מראשית שנת 2010 חל שיפור מסוים במצב העוני. האחריות לכשל הכלכלי המגזר הערבי והמגזר החרדי (המהווים חלק ניכר מאוכלוסיית העניים), בכוח העבודה בישראל מוטלת על כתפיהן של ממשלות ישראל לדורותיהן וזו אחריותה של ממשלת ישראל להתמודד עם הבעיה. סיוע מטעם התפוצות בתחום זה צריך להיות מתואם עם הרשויות הישראליות כדי שלא לפגוע במדיניות כוללת לשילוב שני המגזרים האלה בכוח העבודה.

הבחירות בארצות הברית: בתום הכהונה הראשונה של ברק אובמה חזרו יהודי אמריקה לדפוסי ההצבעה המסורתיים: 70 אחוז למפלגה הדמוקרטית ו-30 אחוז למפלגה הרפובליקנית.

ביקור הנשיא ברק אובמה בישראל מקטין באופן משמעותי את החשדנות וחוסר האמון בדעת הקהל הישראלית מול ממשלו, מאפשר את הידוק שיתוף הפעולה בין המדינות ואת שיפור מערכת היחסים האישית בינו לבין ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו. האתגרים שעלולים להתעורר מול מגמה חיובית זו הם שניים:

א. חידוש המאמץ האמריקני להניע את התהליך המדיני מול הפלסטינים;

ב. החלטה ישראלית ליזום פעולה צבאית נגד אתרי הגרעין האיראני, תוך התעלמות מ"השעון" האמריקני, ללא הסכמה על קיום אדומים משותפים מול איראן וללא תאום מוקדם.

הסערה שפוקדת את המזרח התיכון, הסכנות שאורבות לישראל על ידי העברת נשק אסטרטגי מסוריה לחיזבאללה והקצנה מצד החמאס, עלולות לחייב את ישראל ליזום פעולות צבאיות נגד איראן או נגד סוריה. קושי להגיב מול ישראל ושאיפה להתחמק מאחריות עלולים לעודד מאמץ מצד איראן, החיזבאללה והחמאס להפעיל תאי טרור קיימים נגד יהודים בתפוצות. ממשלת ישראל מחויבת להכניס את המרכיב הזה למערכת השיקולים שלה והקהילות היהודיות מחויבות במקביל להיערך למאמץ של ניהול משברים, תוך תיאום מרבי עם גורמי הביטחון המקומיים.

קיימת שחיקה בייצוג היהודי בפוליטיקה האמריקנית שמתרחשת במקביל לחילופי הדורות בהנהגה היהודית בארצות הברית. ראוי שראשי הארגונים היהודיים יעודדו צעירים בולטים ומוכשרים להיכנס לתחום הפוליטי ולהכניס ליטול לידיהם את עמדות ההנהגה

ישראל שיחקה תפקיד בולט מידי במערכת הבחירות, על אף שהשפעתה על אופי ההצבעה היהודית היה מזערי. יש להוציא את ישראל מהמשחק הפוליטי הפנים אמריקני ולעשות כל מאמץ לשמור על התמיכה בה ברמה דו-מפלגתית.

- הנטייה הליברלית של יהודי אמריקה, הן בציבור הכללי והן במסגרת הקהילתית והסובלנות ההדדית בין הזרמים מתבטאת גם ביחס למדינת ישראל. יהודי אמריקה שואבים עידוד מתדמיתה של הממשלה החדש ומצפים לפעולות נמרצות שיבטיחו מאבק בתופעות כמו הדרת נשים, הפליית זרמים ליברליים בכותל והתחרדות.